Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım
Support For Economic Initiatives

EDF
SBIIYF

İqtisadi Təşəbbüslərə Yardım Mərkəzi

"Azərbaycanda inkişafı təşviq etmək üçün müzakirə platforması" layihəsi

"Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxiş" İnkişaf Konsepsiyası

Regionların tarazlı inkişafı: 2013-2016-cı illərdə bölgə inkişafı ilə bağlı iqtisadi siyasətin monitorinqinin əsas nəticələri

Rövşən Ağayev

Tarazlı bölgə inkişafı: əsas hədəflər

“Azərbaycan 2020: Gələcəyə baxış” Konsepsiyasında əsas hədəflər:

- ***Bölgələrdə dövlətin infrastruktur və investisiya siyasəti ilə biznesin investisiya strategiyalarının əlaqələndirilməsi;***
- ***Xərc-gəlir təhlilləri əsasında iqtisadi səmərəlilik baxımından prioritetləşdirilməsi;***
- ***Həyat səviyyəsinə və keyfiyyətinə görə fərqlərin azaldıması;***
- ***Adambaşına düşən məhsul buraxılışına və investisiyaların həcminə görə fərqlərin azaldılması;***

Tarazlı bölgə inkişafı: əsas hədəflər (davamı)

- *Əmtəə dövriyyəsinin iqtisadi rayonlar üzrə strukturunda kəskin fərqlərin aradan qaldırılması;*

- *Müasir yanaşma çərçivəsində iqtisadi qərarların qəbul olunmasında yerli özünüidarəetmə orqanlarının çevikliyinin artırılması;*

- *Ölkənin bölgələrində kommunal infrastruktur və yol təminatının yaxşılaşdırılması, sosial xidmətlərin səviyyəsinin yüksəldilməsi;*

Tarazlı bölgə inkişafı: əsas hədəflər (davamı)

- *Bölgələrdə informasiya texnologiyalarının tətbiqinin genişləndirilməsi;*
- *Kənd yerlərinin inkişafı istiqamətində xüsusi layihələrin həyata keçiriləməsi;*
- *Turizm və rekreasiya zonalarının yaradılması;*
- *İqtisadiyyatın prioritet sahələri üzrə ərazi-istehsal klasterlərinin yaradılması;*

Tarazlı bölgə inkişafı: əsas hədəflər (davamı)

- *Hər bir bölgənin rəqabət üstünlükləri nəzərə alınmaqla yeni regional inkişaf mərkəzlərinin yaradılması;*

- *Regional inkişaf mərkəzləri vasitəsilə bölgələrdə tarazlı sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsi stimullaşdırılması;*

- *Regional bərabərsizliyin azaldılması, iqtisadi resursların əsasən mərkəzi şəhərlərdə təmərküzləşməsinin səngidilməsi;*

İnvestisiya siyasəti: əsas prioritetlər (davamı)

- Kənd təsərrüfatı, ilik növbədə südlük maldarlıq təsərrüfatlarının, taxılçılığın, pambıqçılığın, tütünçülüyün, quşçuluğun, ipəkçiliyin, tərəvəzçiliyin, üzümçülüyün inkişafı;

- Qida sənayesinin dəstəklənməsi;

- Tikinti məmulatları sənayesi;

- Metallurgiya sənayesinin dəstəklənməsi:

İnvestisiya siyasəti: əsas prioritetlər

- **Maşınqayırma və innovativ-texnoloji məhsulları sənayesinin dəstəklənməsi;**
- **Yüngül sənaye sektorunun inkişafı;**
- **Turizmin inkişafı;**
- **İnfrastrukturun qurulması;**

Regionlar arasında iqtisadi fərqlər

- **Paytaxt və regionların iqtisadiyyatda payı:**
  - ✓ ***ÜDM – Bakı 75%, yerdə qalan regionlar 25%***
  - ✓ ***Adambaşına ÜDM - Bakı 18500 manat, yerdə qalan regionlar 1850 manat***

- **İnzibati rayonlar üzrə ümumi məhsul buraxılışı**
  - ✓ ***Ən aşağı göstərici – Yardımlı 950 manat, ən yüksək göstərici Xızı 5000 manat***

- **İnvestisiya qoyuluşları (2012-2015)**
  - ✓ ***47.9 milyard manat – Bakı 34.1 milyard manat (71.2%), digər regionlar 13.8 milyard manatı (28.8%)***

Regionlar arasında iqtisadi fərqlər

- **Dövlət büdcəsinin vergi gəlirləri**
  - ***Bakı şəhəri üzrə 6.4 milyard manat (88.8%), regionlar üzrə 766 mln. manat (11.2%)***
  - ***Dövlət büdcəsində regionların payı 4.5%***
  - ***Adambaşına vergi gəlirləri – Bakı 2850 manat, ən aşağı göstəricisi olan rayon Tovuz (27 manat), ən yüksək göstərici İmişli (169 manat)***

Kənd inkişafı və infrastruktur təminatının yaxşılaşdırılması

- **Kənd inkişafı ilə bağlı əsas layihələr:**
  - *Kənd Təsərrüfatının İnkişafı üzrə Beynəlxalq Fondun (İFAD) - "Şimal Qərb İnkişafı" layihəsi və "Kənd Yerlərinin Kompleks İnkişafı"*
  - *Dünya Bankının həyata keçirdiyi layihələr - "Azərbaycan Kənd İnvestisiya Layihəsi"*

- **Regional infrastruktur layihələri –** *təbii qaz, elektrik enerjisi, içməli su və kanalizasiya, yol-nəqliyyat, sosial infrastruktur, meliorasiya və suvarma suyu, rabitə-informasiya xidmətləri*

Regional klasterlərin yaradılması

- **Turizm və rekreasiya zonalarının yaradılması**
- ***NK-nin 01.08. 2016-cı il tarixli 286 saylı qərarı - “Xızı-Xaçmaz”, “Quba” və “Qusar” turizm və rekreasiya zonaları yardılıb***
- **Ərazi-istehsal klasterlərinin yaradılması**
- **İxtisaslaşmış sənaye parklarının yaradılması ilə bağlı qərarlar: Sumqayıt Kimya Parkı, Mingəçevir Yüksək Texnolgiyalar Parkı, Mingəçevir Toxuculuq Parkı.**
- **Regional inkişaf mərkəzlərinin yaradılması**

Regional inkişafa yönəlik normativ-hüquqi aktlar

- “Sənaye parkları haqqında Nümunəvi Əsasnamə”;
- “Texnologiya parkları haqqında Nümunəvi Əsasnamə”;
- Şəki şəhərinin 2030-cu ilə qədərki dövrdə inkişafına dair Baş Plan;
- “Sənaye məhəllələri haqqında Nümunəvi Əsasnamə”;
- Naftalan şəhərinin 2033-cü ilə qədərki dövrdə inkişafına dair Baş Plan;
- “Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritəsinin başlıca istiqamətləri”;

Regional inkişafa yönəlik normativ-hüquqi aktlar

- “Kənd təsərrüfatı kooperasiyası haqqında” Qanun
- Xızı-Xaçmaz, Quba, Qusar turizm və rekreasiya zonaları ilə bağlı qərar
- İpəkçiliyin inkişafına dövlət dəstəyi
- Pambıqçılığın inkişafına dövlət dəstəyi
- Tütünçülüyün inkişafına dövlət dəstəyi
- “Qeyri-neft məhsullarının ixracı ilə məşğul olan şəxslərə ixrac təşviqinin ödənilməsi Qaydası”
- İnvestisiyaların təşviqi qaydaları

Regional iqtisadi inkişaf siyasətinin formalaşdırılması: əsas çağırışlar

- Regional inkişaf proqramlarında bölgələrin sosial-iqtisadi inkişafında fərqlərin azaldılmasını ölçmək üçün nəticə indikatorlarının nəzərdə tutulması vacibdir
- Regionların rəqabət qabiliyyətliliyinin səviyyəsini qiymətləndirməyə imkan verən mexanizmlərin tətbiqi məqsədəuyğundur
- Rəqabət qabiliyyətliliyinə görə regionların reytinqinin tərtib edilməsi regional klasterlərin inkişafı üçün zəruri yanaşma formalaşdıra bilər
- İcra olunan regional inkişaf proqramların nəticəsini qiymətləndirməyə imkan verən kəmiyyət-keyfiyyət göstəricilərinin istifadəsinə ehtiyac var

Regional iqtisadi inkişaf siyasətinin formalaşdırılması: əsas çağırışlar

- Hər bir bölgənin spesifik coğrafi və iqtisadi inkişaf xüsusiyyətləri və potensialı nəzərə alınmaqla bölgə iqtisadi inkişaf planlarının hazırlanması məqsədəuyğundur;
- Spesifik olaraq kənd inkişafı proqramlarının hazırlanması təcrübəsindən istifadə edilə bilər;
- Mandatı bilavasitə həm mərkəzi, həm də yerli səviyyədə regional inkişaf məsələləri olan ixtisaslaşmış dövlət institutları yaradıla bilər;
- Yerli özünüidarə bölgə inkişafı ilə bağlı geniş səlahiyyətlərinin artırılmasına ehtiyac var;

Regional iqtisadi inkişaf siyasətinin formalaşdırılması: əsas çağırışlar

- Bölgələrin mövcud iqtisadi potensialından, coğrafi vəziyyətindən asılı olaraq fərqli təşviq mexanizmləri və siyasət alətlərinin hazırlanmasına ehtiyac var;
- Regionların inkişafına dair hərtərəfli və etibarlı statistik məlumat bazası formalaşdırılması mühümdür;
- İxtisaslaşmış sənaye parklarının və turzim bölgələrinin timsalında regional klasterlərin fəaliyyətinin nəticələrinə dair müfəssəl hesabatların ictimaiyyət üçün açıq olması vacibdir;

Əsas nəticələr

- **Paytaxtla regionlar arasında sosial-iqtisadi inkişaf fərqləri kəskindir;**
- **Adambaşına ÜDM həcminə, büdcə gəlirlərinin səviyyəsinə, investisiyaların həcminə görə bu fərq 10-15 dəfə intervalındadır;**
- **Fərqlər təkcə paytaxtla bölgələr arasında deyil, bölgələrin öz aralarında da müşahidə edilir;**
- **Regional inkişaf proqramları icra prosesinin sonunda bu fərqlərin azaldılmasını ölçməyə imkan verən hədəf göstəricilərinə və nəticə indikatorlarına malik deyil;**
- **Bütün bölgələr üzrə işsizliyin və yoxsulluğun real səviyyəsini əks etdirən etibarlı və əhatəli rəsmi statistik məlumat bazası formalaşdırılmayıb;**

Əsas nəticələr (davamı)

- **Bütün bölgələr üzrə kommunal xidmətlərlə təchizat səviyyəsini əks etdirən etibarlı və əhatəli rəsmi statistik məlumat bazası formalaşdırılmayıb;**
- **Sosial-iqtisadi inkişafda geri qalan, əlverişsiz coğrafi mövqeyə malik regionların üstün inkişaf etdirilməsi ilə bağlı mexanizm və alətlər mövcud deyil;**
- **Zəif inkişaf edən regionları regionları müəyyən etmək üçün meyarlar mövcud deyil;**
- **Regionların spesifik coğrafi şəraiti və iqtisadi xüsusiyyətləri nəzərə almaqla proqram və strategiyalar hazırlamaq təcrübəsi yoxdu;**

Əsas nəticələr (davamı)

- Regional inkişafın institusional çərçivələri, prosesin aktyorlarının sayı xeyli məhduddur;
- İxtisaslaşımış tənzimləyici qurumlar, müxtəlif resurslar vasitəsilə inkişafı dəstəkəyən regional inkişaf mərkəzləri (yaxud agentlik və fondları) yoxdu;
- Geniş iqtisadi və administrativ muxtariyyətə malik yerli özünüidarə orqanları yoxdur;
- Regionların rəqabət qabiliyyətliliyinin qiymətləndirilməsi və regional inkişaf siyasəti hazırlanarkən bu qiymətləndirmənin nəticələrinin nəzərə alınması mexanizmləri mövcud deyil;
- Regional inkişafda klaster yanaşmasının tətbiqi üçün addım və fəaliyyətlər kifayət qədər məhduddur;

Təklif və tövsiyyələr

- *Bölgələrin rəqabət qabliyyətliliyini müəyyən etmək üçün mexanizmlər hazırlanmalı;*
- *Regional sosial-iqtisadi problemlərin həllində bələdiyyələrin iştirakını atırmaq üçün onlaırn administrativ və maliyyə potensialının gücləndirilməli;*
- *Hökumət regional inkişaf proqramlarının yekunlarını və effektivliyini qiymətləndirmək üçün nəticə indikatorları müəyyən edilməli;*
- *Azərbaycanda regional inkişafın institusionanal potensialının təkmilləşdirilməli;*

Təklif və tövsiyyələr (davamı)

- *İqtisadi baxımdan geri qalan bölgələrin üstün inkişaf etdirilən regionlar kimi qəbul edilməsi üçün meyar və prinsiplər hazırlanmalı;*
- *Hər bir iqtisadi rayon üzrə məxsusi inkişaf proqram hazırlanmalı;*
- *Kənd inkişafı üzrə Milli Strategiyanın və zəruri proqramlaırn işlənməsi təcrübəsindən istifadə edilməli;*
- *Regional klasterlərin yaradılması ilə bağlı strategiya işlənməli.*

TƏŞƏKKÜRLƏR